

XALQARO VALYUTA BOZORI RIVOJLANISHINING JAHON

MOLIYAVIY ARXITEKTURASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARI TAHLILI

Togayniyazov Shoxzodbek Ural o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Moliya kafedrası assistenti

Elektron pochta: sh.togayniyazov@tsue.uz

Xalqaro moliya bozoridan kapital jalb etishning iqtisodiy mohiyati mamlakatlar, korporatsiyalar va boshqa sub'ektlarning o'z xo'jalik faoliyatini moliyalashtirish uchun global manbalardan moliyalashtirish imkoniyatidan iborat. Bu investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash, operatsiyalarni kengaytirish yoki moliyalashtirish talablarini qondirish uchun ichki bozorlardan tashqari moliyaviy resurslarni izlashni o'z ichiga oladi. Xalqaro moliya bozoriga kirish orqali sub'ektlar turli manbalar, shartlar va shartlarga ega bo'lgan kengroq kapital puliga kirishlari mumkin.

Xalqaro moliya bozoridan kapital jalb qilish bir qancha afzalliklarni beradi. Birinchidan, bu ichki bozorlarga nisbatan kattaroq va likvidroq mablag'lar fondiga kirishni ta'minlaydi, bu esa korxonalariga katta miqdordagi kapitalni jalb qilish imkonini beradi. Ikkinchidan, u obligatsiyalar, ssudalar, aktsiyalar va derivativlar kabi ko'proq turli xil moliyaviy vositalar va moliyalashtirish variantlarini taklif etadi, bu esa korxonalariga o'zlarining moliyaviy tuzilmalarini o'zlarining maxsus ehtiyojlariga moslashtirishga imkon beradi. Uchinchidan, global manbalardan kapitalni jalb qilish potentsial ravishda qarz olish xarajatlarini kamaytirishga olib kelishi mumkin, chunki xalqaro bozorlar ko'pincha raqobat kuchayganligi va katta likvidlik tufayli raqobatbardosh foiz stavkalarini taklif qiladi.

Xalqaro valyuta bozori rivojlanishining jahon moliyaviy arxitekturasiga ta'sir etuvchi asosiy omillar quyidagilardan iborat:

Globalashuv va o'zaro bog'liqlik: Globalashuv jarayoni butun dunyo bo'ylab iqtisodiyotlar o'rtasida o'zaro bog'liqlikning kuchayishiga olib keldi. Natijada, xalqaro valyuta bozori transchegaraviy operatsiyalarni, xalqaro savdoni va kapital oqimini osonlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Valyuta bozori rivojlanishining dinamikasi va oqibatlarini tushunish jahon moliya tizimining faoliyatini tushunish uchun zarurdir.

Moliyaviy inqiroz va bozor o'zgaruvchanligi: Dunyo bir nechta moliyaviy inqirozlarga guvoh bo'ldi, shu jumladan 2008 yilgi global moliyaviy inqiroz, bu global moliyaviy arxitekturaning zaifligini ko'rsatdi. Valyuta bozoridagi o'zgarishlar bozor o'zgaruvchanligiga, valyuta o'zgarishiga va moliyaviy barqarorlikka potensial xavflarga hissa qo'shishi mumkin. Ushbu aloqalarni o'rganish zaifliklarni aniqlash va tizimli xavflarni kamaytirish uchun tegishli siyosatlarni ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

1-rasm. Xalqaro valyuta bozori rivojlanishining jahon moliyaviy arxitekturasiga ta'sir etuvchi omillar.

Manba: Muallif ishlanmasi.

Pul-kredit siyosati va valyuta kursini boshqarish: Markaziy banklar va siyosatchilar samarali pul-kredit siyosatini amalga oshirish va valyuta kursi rejimlarini boshqarish uchun xalqaro valyuta bozoriga tayanadilar. Valyuta bozoridagi o'zgarishlarning pul-kredit siyosati asoslariga ta'sirini tushunish siyosatchilarga foiz stavkalari, kapital nazorati va valyuta intervensiyalari bo'yicha asosli qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Moliyaviy innovatsiyalar va texnologik yutuqlar: Xalqaro valyuta bozori texnologiya va moliyaviy innovatsiyalarda, masalan, raqamli valyutalar va blokcheyn texnologiyasining yuksalishi kabi muhim yutuqlarni boshdan kechirdi. Ushbu o'zgarishlar an'anaviy moliyaviy tizimlarni buzish va jahon moliyaviy arxitekturasini qayta shakllantirish potentsialiga ega. Ushbu innovatsiyalarni o'rganish ularning moliyaviy barqarorlik, tartibga solish va bozor dinamikasiga ta'siri haqida tushuncha beradi.

Xalqaro savdo va investitsiyalar: Valyuta bozoridagi o'zgarishlar mamlakatning xalqaro savdo raqobatbardoshligiga, eksport daromadlariga va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Valyuta bozorlari va xalqaro savdo o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilish siyosatchilarga savdo ko'rsatkichlarini oshirish, valyuta kelishuvlari bo'yicha muzokaralar olib borish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha strategiyalarni shakllantirishga yordam beradi.

Siyosiy qarorlar. Xalqaro maydondagi siyosiy qarorlar bozor ishtirokchilariga valyuta bozori rivojlanishining jahon moliyaviy arxitekturasiga sezilarli ta'sir o'tkazadi. Jumladan Yevropa ittofoqi va qator davlatlar tomonidan Rossiya –Ukraina urushi tufayli Rossiyaga qo'yilgan sanksiyalar, moliyaviy cheklovlar valyuta bozori va jahon moliyaviy arxitekturasiga ta'sir o'tkazadi. Rossiya O'zbekistonning xalqaro savdoda va pul o'tkazmalarida yetakchi davlatligini inobatga olib bu bizga ham o'z salbiy ta'sirini o'tkazmay qolmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rahimov , I., Yuldashev , O., & Turaev , M. (2019). O'zbekistonda BRM monitoring tizimini rivojlantirish: kontseptual asos va ko'rsatkichlar. Barqaror rivojlanish jurnali, 12(6), 142-154. DOI: 10.5539/jsd.v12n6p142
2. Azizov , E. va Raxmanov , M. (2019). O'zbekistonda barqaror rivojlanish muammolari va imkoniyatlari: MRMdanda BRMgacha. Atrof-muhit va fan ta'limi xalqaro jurnali, 14(9), 561-574. DOI: 10.12973/ijese.2019.488a
3. Mavlonova , N., Oybek , M., & Liu, Y. (2021). O'zbekistonda qishloq aholisini barqaror rivojlanish yo'lida kengaytirish. Qishloqshunoslik jurnali, 84, 232-241. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2021.03.001

4. Xodjaev , A. va Olkott , M. (2019). O'zbekistonda o'tish davri: iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish salohiyati. Iqtisodiy o'tish muammolari, 62(9-11), 737-746. DOI: 10.1080/10611991.2019.1707791
5. Yo'ldoshev , O. (2020). O'zbekistonda iqtisodiy o'sishning daromadlar tengsizligiga ta'siri. Iqtisodiy rivojlanish jurnali, 45(1), 105-129. DOI: 10.23395/jed.2020.45.1.105-129
6. Liu, Y., Qiao , H. va Mavlonova , N. (2020). Fazoviy tabaqalanish va qishloq aholi turmushi zaifligining ta'sir etuvchi omillari: O'zbekiston misoli. Barqarorlik, 12(23), 10017. DOI: 10.3390/su122310017
7. Hamdamov Sh. O'zbekiston Respublikasida innovatsion rivojlanish va inklyuziv o'sishning xalqaro ko'rsatkichlari tahlili/19-Xalqaro iqtisod, moliya va biznes konferentsiya materiallari to'liq maqolalar. 282-288-bet. 2020 yil Praga, Chexiya
8. Xodjaev , A. va Olkott , M. (2020). O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning siyosiy iqtisodi. Postsovet ishlari, 36(6), 429-445. DOI: 10.1080/1060586X.2020.1845435
9. Mansurov , S. va Sanober , F. (2021). O'zbekistonning ekologik izi tahlili. Journal of Central Asian Environmental and Sociological Studies, 4(1), 31-48. DOI: 10.22094/jcaess.2021.658356